

УДК 37.091.33

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-12\(30\)-1024-1032](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-12(30)-1024-1032)

Распопов Євгеній Іванович викладач циклової комісії з базової та фундаментальної підготовки, Луцький фаховий коледж рекреаційних технологій і права, м. Луцьк, тел: (098) 771-36-17, <https://orcid.org/0000-0002-6067-3907>

Кравчук Оксана Володимирівна доктор педагогічних наук, доцент, Університет ім. Атаюрка Туреччина, м. Ерзурум, тел: (067) 283-66-05, <https://orcid.org/0000-0001-6502-5856>

Качерова Ольга Георгіївна, старший викладач кафедри початкової освіти факультету психолого педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет, тимчасово переміщений до м. Запоріжжя, тел: (066) 333-71-9, <https://orcid.org/0000-0003-3263-561X>

РОЛЬ СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМУ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ХХІ СТОЛІТТЯ ЗДОБУВАЧІВ ЗВО

Анотація. У статті проаналізовано актуальні аспекти впровадження студентоцентрованого навчання в контексті сучасних викликів, з якими стикається система вищої освіти. Особливу увагу приділено трансформації освітнього процесу відповідно до потреб здобувачів освіти, розвитку їхніх ключових компетентностей ХХІ століття та забезпеченню якісної підготовки до професійної діяльності в умовах глобалізації, цифровізації та швидких соціально-економічних змін. Розглянуто практичні підходи до реалізації студентоцентризму, зокрема впровадження інтерактивних методів навчання, персоналізації освітніх траєкторій та посилення ролі здобувачів у формуванні змісту і форм освітнього процесу. Актуальність теми зумовлена тим, що студентоцентризм є не лише актуальною, але й необхідною умовою для адаптації системи вищої освіти до викликів сучасності, забезпечення конкурентоспроможності випускників і розвитку їхньої особистості у глобальному контексті.

Наголошено на трансформації ролі викладача в умовах студентоцентрованого підходу до навчання. У сучасній освітній парадигмі викладач виступає не лише як джерело знань, а насамперед як партнер, фасилітатор та наставник, який забезпечує підтримку та мотивацію здобувачів вищої освіти. Основним завданням викладача є створення сприятливого освіт-

нього середовища, що стимулює активне засвоєння знань, розвиток критичного мислення, формування навичок самостійного вирішення завдань, а також сприяє саморозвитку й самореалізації здобувачів вищої освіти.

Встановлено, що студентоцентричний підхід є ефективним інструментом для формування таких ключових компетентностей XXI століття, як критичне мислення, креативність, комунікація, емоційний інтелект, співпраця, цифрова грамотність та здатність до самонавчання.

Дослідження підтверджує, що студентцентризм є фундаментом для підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно адаптуватися до викликів сучасного світу.

Ключові слова: вища освіта, освітній процес, інформатизація, здобувачі вищої освіти, студентоцентризм, цифрові навички, цифровізація

Rasopov Yevhenii Ivanovych Senior lecturer of the cyclical commission for basic and fundamental training Lutsk Applied College of Recreation Technology and Law, Lutsk, tel: (098)771-36-17, <https://orcid.org/0000-0002-6067-3907>

Kravchuk Oksana Volodymyrivna Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Ataturk University Turkey, Erzurum, tel.: (067) 283-66-05, <https://orcid.org/0000-0001-6502-5856>

Kacherova Olga Heorhiivna Senior Lecturer The Department of Primary Education, the Faculty of Psychological and Pedagogical Education and Arts, Berdiansk State Pedagogical University, Temporarily moved to Zaporizhzhia, tel.: (066) 333-71-9, <https://orcid.org/0000-0003-3263-561X>

THE ROLE OF STUDENT-CENTREDNESS IN THE FORMATION OF XXI CENTURY COMPETENCES OF STUDENTS

Abstract. The article analyses the current aspects of the implementation of student-centred learning in the context of the current challenges faced by the higher education system. Particular attention is paid to the transformation of the educational process in accordance with the needs of students, the development of their key competencies of the 21st century and ensuring quality training for professional activities in the context of globalisation, digitalisation and rapid socio-economic changes. The article considers practical approaches to the implementation of student centrism, including the introduction of interactive teaching methods, personalisation of educational trajectories and strengthening the role of students in shaping the content and forms of the educational process. The relevance of the topic is due to the fact that student-centredness is not only

relevant, but also a necessary condition for adapting the higher education system to the challenges of our time, ensuring the competitiveness of graduates and the development of their personality in a global context.

The author emphasises the transformation of the role of the teacher in the context of a student-centred approach to learning. In the modern educational paradigm, the teacher acts not only as a source of knowledge, but primarily as a partner, facilitator and mentor who provides support and motivation to higher education students. The main task of the teacher is to create a favourable educational environment that stimulates active learning, development of critical thinking, formation of skills for independent problem solving, and promotes self-development and self-realisation of higher education students.

It has been established that the student-centred approach is an effective tool for the development of such key competencies of the 21st century as critical thinking, creativity, communication, emotional intelligence, collaboration, digital literacy and self-learning.

The study confirms that student centricity is the foundation for training competitive professionals who can effectively adapt to the challenges of the modern world.

Keywords: higher education, educational process, informatisation, higher education students, digital learners, digitalization

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується швидкими змінами, які вимагають від людей нових знань, умінь та навичок. Вища освіта, як інститут, що готує фахівців для різних сфер діяльності, повинна відповідати цим викликам. Одним із ключових підходів, що сприяє формуванню компетентностей ХХІ століття у здобувачів вищої освіти, є студентоцентризм. Варто зазначити, що студентоцентризм – це педагогічна концепція, яка ставить здобувача освіти в центр освітнього процесу [6]. На відміну від традиційної моделі, де викладач є основним джерелом знань, у студентоцентрованому підході здобувач стає активним учасником навчання, бере відповідальність за своє освітнє зростання і активно співпрацює з викладачем та іншими здобувачами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософські аспекти людиноцентризму, який інтегрував ключові ідеї гуманізму, досліджували такі науковці, як В. Андрющенко, І. Зязюн, В. Кремень, П. Баум, Р. Флюєллінг, Ю. Рашкевич та інші. Питання педагогічної підготовки майбутніх фахівців у контексті впровадження студентоцентрованого підходу широко висвітлені в наукових працях таких дослідників, як О. Спірін, К. Осадча, Н. Кунанець, Л. Карташова, А. Квятковська, І. Сидорук, В. Токар та інших. У їхніх роботах розглядаються аспекти

формування професійних компетентностей, інтеграція інноваційних та цифрових методів навчання, розвиток педагогічної майстерності викладачів, а також питання створення сприятливого освітнього середовища, орієнтованого на потреби та інтереси здобувачів освіти. Питання теоретико-організаційних засад реалізації студентоцентрованого підходу висвітлені у працях Л. Рябовол, З. Рябової, С. Толочко І. Іринчиної, О. Біляковської, Н. Вітрецької та інших науковців. Зокрема, Н. Вітрецька детально досліджує поняття студентоцентрованого навчання в закладах фахової передвищої освіти, визначає ключові вимоги до його впровадження та шляхи реалізації, наголошуючи на важливості організації такого навчання як одного з основних аспектів професійної діяльності викладача ЗФПО. Дослідниця І. Іринчина акцентує увагу на студентоцентризмі як базовій складовій підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних до ефективною адаптації у професійному середовищі. Як зазначено у дослідженні науковців [7]: «Навчання, орієнтоване на студента, представляє як мислення, так і культуру в даному закладі вищої освіти та є підходом до навчання, який широко пов'язаний із конструктивістськими теоріями навчання та підтримується ними. Він характеризується інноваційними методами навчання, які спрямовані на сприяння навчанню в спілкуванні з викладачами та іншими здобувачами, і які серйозно сприймають студентів як активних учасників власного навчання, сприяючи передачі навичок, таких як вирішення проблем, критичне мислення та рефлексивне мислення».

Науковці одноголосно зазначають, що головним завданням освіти є підготовка конкурентоспроможного здобувача, здатного стати фахівцем нової генерації [2]. Реалізація принципу студентоцентризму вимагає від закладів вищої освіти забезпечення гармонійного поєднання високого рівня первинної професійної підготовки, здатності до самостійного навчання та фундаментальної освіти. Такий підхід сприяє не лише накопиченню необхідних фахових знань, але й формуванню навичок адаптації до багатофункціонального та динамічного інформаційно-технологічного середовища, що дозволяє випускникам бути гнучкими, інноваційними та ефективними в умовах сучасних професійних і суспільних викликів.

Мета статті. Проаналізувати та дослідити роль студентоцентризму у формуванні компетентностей XXI століття здобувачів закладів вищої освіти (далі – ЗВО).

Методологія. Базується на загальнонаукових методах, таких як аналіз, систематизація та узагальнення, які застосовувалися для проведення всебічного аналізу впровадження студентоцентрованого навчання в закладах вищої освіти, та його впливу на формування компетентностей XXI століття

Виклад основного матеріалу. Студентоцентризм є одним з найважливіших підходів у сучасній вищій освіті: він сприяє формуванню компетентностей XXI століття, необхідних для успішної професійної діяльності в динамічному і постійно мінливому світі. Впровадження студентоцентричного підходу вимагає спільних зусиль викладачів, адміністрації закладів освіти та самих здобувачів. Студентоцентроване навчання є ключовим принципом Болонських реформ у сфері вищої освіти, що спрямовані на підвищення ефективності та якості освітнього процесу [9]. Цей підхід передбачає активну участь здобувачів освіти у освітній діяльності, яка сприяє формуванню необхідних компетентностей та розвитку навичок самостійного навчання. У Лондонському комюніке підкреслюється, що навчання, орієнтоване на здобувача, є одним із пріоритетів Європейського простору вищої освіти. Бухарестське комюніке міністрів освіти країн-учасниць [10] вказує на необхідність розвитку умов для навчання, орієнтованого на здобувача освіти, використання інноваційних методів і сприятливого освітнього середовища для залучення здобувачів і викладачів до адміністрування всіх навчальних програм. Враховуючи європейські стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості навчання, заклади вищої освіти отримують рекомендації щодо забезпечення активної ролі здобувачів у розробці та реалізації освітніх програм. Одним із основних аспектів є посилення відповідальності майбутніх фахівців за власний освітній шлях, що включає не лише засвоєння знань, а й усвідомлене планування і контроль досягнення навчальних цілей. У рамках такого підходу навчання орієнтоване на конкретний результат, що визначається як сукупність знань, умінь та практичних навичок, необхідних для успішної інтеграції в професійну діяльність та суспільне життя. Це сприяє підготовці компетентних, ініціативних та самодостатніх фахівців, здатних адаптуватися до викликів сучасного світу [1].

Студентоцентрованість як концепція не є новим явищем у сучасній освітній науці та практиці, однак вона набуває особливої актуальності в умовах сучасного суспільства, яке висуває високі вимоги до якості підготовки фахівців. Студентоцентризм відповідає запитам суспільства, орієнтованого на формування компетентних, творчих, ініціативних і відповідальних особистостей, здатних адаптуватися до швидкоплинних змін і активно брати участь у вирішенні складних соціальних та професійних завдань. Варто зазначити, що характерною ознакою студентоцентричного підходу, як і ширшої концепції людиноцентризму, є фокус на цілісності внутрішнього світу особистості [9]. Цей підхід базується на ідеї гармонійного взаємозв'язку між індивідуальним розвитком людини та її

внеском у життя суспільства. У центрі уваги знаходиться не лише процес здобуття знань, але й розвиток цінностей, навичок самореалізації та здатності до соціальної інтеграції.

Таким чином, узагальнюючи вищезазначене, можемо стверджувати, що студентоцентризм сприяє створенню освітнього середовища, яке підтримує індивідуальні потреби здобувачів, одночасно інтегруючи їх у суспільну та професійну діяльність, що робить цей підхід фундаментальним для формування успішних і самодостатніх фахівців нового покоління.

Незважаючи на те, що студентоцентризм покращує досвід навчання для здобувачів вищої освіти, варто звернутись до звіту Європейської студентської спілки (ESU) [10], в якому було оприлюднене опитування з двадцяти країн, і зазначено, що 74% здобувачів відповіли, не були знайомі з поняттям «Студентоорієнтоване навчання». Те саме дослідження показало, що навіть якщо здобувачі визначили зміни в процесі викладання в своїх закладах освіти про студентоорієнтоване навчання (далі – SCL), вони вважали, що ці методи та підходи не відповідають практичним змінам. Наприклад, були запроваджені студентоцентровані методи, але лекції залишаються домінуючим методом. Значний відсоток здобувачів вважали, що з ними не консультувалися з метою розробки навчальної програми. Відсутність системного впровадження студентоорієнтованого навчання в закладах вищої освіти було визнано науковцями [10;8], які наголосили на відсутності універсального визначення SCL та рамок впровадження. Дослідження [8] показало, що, «виходячи з точки зору студентів, впровадження SCL у закладах вищої освіти відбувається повільно».

Проаналізувавши роботи вищезгаданих науковців, можна сформулювати основні тези, чому студентоцентризм важливий для формування компетентностей XXI століття:

- **Активне навчання.** Студентоцентричний підхід заохочує майбутніх фахівців до активного засвоєння знань через дослідження, проекти, дискусії та інші інтерактивні форми роботи, що сприяє розвитку критичного мислення, креативності та здатності до самостійного навчання.
- **Розвиток м'яких навичок.** Співпраця в групах, презентації, вирішення проблемних ситуацій – все це сприяє розвитку комунікативних навичок, лідерства, роботи в команді, емоційного інтелекту, що є важливими для успіху в сучасному світі.
- **Індивідуалізація навчання.** Студентоцентричний підхід дозволяє враховувати індивідуальні особливості кожного здобувача освіти, його темпи навчання, інтереси та потреби. Це підвищує

мотивацію до навчання і сприяє більш глибокому засвоєнню матеріалу.

- **Підготовка до змін.** Сучасний світ характеризується швидкими змінами, тому важливо готувати фахівців, здатних адаптуватися до нових умов. Студентоцентричний підхід розвиває у здобувачів гнучкість, здатність до самонавчання та готовність до постійного розвитку.

Наукові дослідження та власний педагогічний досвід дозволяють проаналізувати, які компетентності XXI століття формуються за допомогою студентоцентризму [3;5;6]: *критичне мислення* (здатність аналізувати інформацію, оцінювати аргументи, приймати обґрунтовані рішення); *креативність* (здатність генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення); *комунікація* (здатність ефективно спілкуватися як усно, так і письмово, працювати в команді); *співпраця* (здатність працювати в команді, досягати спільних цілей); *цифрова грамотність* (здатність ефективно використовувати цифрові технології для навчання, роботи та спілкування); *емоційний інтелект* (у рамках студентоцентрованого підходу велике значення надається командній роботі, міжособистісній взаємодії та розвитку здатності до співпереживання і конструктивного вирішення конфліктів); *здатність до самонавчання* (здатність самостійно здобувати нові знання і навички протягом усього життя); *креативність* (використання інтерактивних методів, таких як проєктне навчання, стимулює здобувачів до пошуку нових рішень та розвитку інноваційного мислення).

Застосування студентоцентрованого підходу висуває перед викладачами необхідність постійного професійного розвитку та вдосконалення їхніх компетентностей. Освітнє середовище, подібно до ринку праці, є надзвичайно динамічним і зазнає швидких змін під впливом новітніх технологій, суспільних викликів та глобалізаційних процесів. У таких умовах викладачі повинні не лише оновлювати свої знання та педагогічні навички, але й адаптувати освітній процес до сучасних вимог і очікувань здобувачів вищої освіти, роботодавців та інших стейкхолдерів. Це передбачає впровадження інноваційних методик навчання, зокрема інтерактивних і цифрових технологій, підвищення рівня педагогічної майстерності, здатності до індивідуалізації підходів та побудови партнерських стосунків зі здобувачами. Крім того, викладачам важливо враховувати запити роботодавців, які очікують від випускників не лише фундаментальних знань, а й гнучкості, креативності, критичного мислення та здатності до самонавчання. Таким чином, студентоцентроване навчання вимагає від викладачів постійного переосмислення та актуалізації власної

професійної діяльності з метою забезпечення високої якості освіти, яка відповідає сучасним викликам і сприяє підготовці конкурентоспроможних фахівців нового покоління.

Висновки. Зважаючи на викладене, можна стверджувати, що, студентоцентроване навчання формує нову освітню парадигму, у центрі якої знаходяться здобувачі вищої освіти як активні учасники освітнього процесу. Цей підхід спрямований на врахування індивідуальних потреб, інтересів і можливостей здобувачів, забезпечуючи їхню інтеграцію в усі етапи освітньої діяльності. Залучення здобувачів до управління власним навчанням сприяє розвитку навичок XXI століття, а саме *навички* самостійного мислення, здатності критично оцінювати інформацію та аналізувати власний прогрес. Ці компетентності є ключовими для підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних адаптуватися до викликів сучасного суспільства та професійного середовища. Крім того, досліджено, що студентоцентроване навчання сприяє ефективному формуванню професійних і міждисциплінарних навичок, що підвищує конкурентоспроможність випускників на ринку праці. Впровадження цього підходу створює умови для гармонійного поєднання академічної теорії та практичного застосування знань, що є необхідним для успішної інтеграції здобувачів освіти у динамічне інформаційно-технологічне середовище. Таким чином, студентоцентроване навчання не лише забезпечує високу якість освіти, але й сприяє формуванню самостійних, відповідальних та інноваційних особистостей, здатних до безперервного навчання та професійного зростання протягом життя.

Література

1. Ашеров А. Т., Логвіненко В. Г. Методи і моделі оцінки педагогічного впливу на розвиток пізнавальної самостійності здобувач освіти. Українська інженерно-педагогічна академія. Х. : УПА, 2005. 164 с.
2. Болотіна Є. Студентоцентризм як прояв людиноцентризму в педагогіці вищої школи. 2020 URL:http://www.dgma.donetsk.ua/docs/kafedry/tiup/konf/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%A1%D0%9E_2020.pdf#page=13 (дата звернення 10.12.2024).
3. Глушко О. З., Шпарик О. М. Трансверсальні компетентності для освіти у XXI столітті: європейський досвід. №4(22). 2024. 198-206
4. Дідук І. Студентоцентроване навчання як інструмент забезпечення якісної вищої освіти в Україні. *Scientific Collection "InterConf"*. № 162. 2023. С. 86–90. U
5. Рябовол Л. Студентоцентроване навчання: поняття, вимоги, шляхи реалізації. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки*. № 10. 2021. С. 55–63.
6. Сосницька Н., Глікман С. Студентоцентрований підхід до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства. URL: <http://ksgn.hol.es/wp-content/uploads/2017/05/Sosnitska.pdf> (дата звернення 09.12.2024)

7. Kerimbayev N., Umirzakova Z., Shadiev R., Yotsov V. Student-centred approach using modern technologies in distance learning: a systematic literature review. *Smart Learning Environments*. 10 (1), 2023. 61.

8. Klemenčič M. Successful design of ecosystems of student-centred learning and teaching (SCLI) in the European Higher Education Area. Keynote address at the XXth anniversary of the Bologna Process. URL:http://bolognaprocess2019.it/wp-content/uploads/2019/07/02-keynote_Klemencic.pdf.

9. Todorovski B., Nordahl E., Isoski T. A review of student-centered learning in higher education in Europe: a survey. *European Student Union*. 2015.

10. Todorovski B., Nordahl E., Isoski T. Review of the student-centered tilt in higher education in Europe: a study; European Students' Union: Brussels, Belgium, 2019.

References:

1. Asherov A. T., Lohvinenko V. H. (2005). Metody i modeli otsinky pedahohichnoho vplyvu na rozvytok piznavalnoi samostiinosti zdobuvach osvity [Methods and models of evaluation of pedagogical influence on the development of cognitive independence of students]. *Ukrainska inzhenerno-pedahohichna akademiia*. Kh. : UIPA, 164 p. [in Ukrainian].

2. Bolotina Ye. (2020). Studentotsentryzm yak proiav liudynotsentryzmu v pedahohitsi vyshchoi shkoly [Student centredness as a manifestation of human centredness in higher education pedagogy]. URL:http://www.dgma.donetsk.ua/docs/kafedry/tiup/konf/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%A1%D0%9E_2020.pdf#page=13 (data zvernennia 10.12.2024).

3. Hlushko O. Z., Shparyk O. M. (2024). Transversalni kompetentnosti dlia osvity u XXI stolitti: yevropeyskyi dosvid [Transversal competences for education in the XXI century: European experience]. №4(22). 198-206 [in Ukrainian].

4. Diduk I. (2023). Studentotsentrovane navchannia yak instrument zabezpechennia yakisnoi vyshchoi osvity v Ukraini [Student-centred learning as a tool for ensuring quality higher education in Ukraine.]. Scientific Collection "InterConf". № 162. p. 86–90. [in Ukrainian].

5. Riabovol L. (2021). Studentotsentrovane navchannia: poniattia, vymohy, shliakhy realizatsii [Student-centred learning: concept, requirements, ways of implementation]. *Naukovyi visnyk Lotnoi akademii. Serii: Pedahohichni nauky*. № 10. p. 55–63. [in Ukrainian].

6. Sosnytska N., Hlikman S. (2017). Studentotsentrovanyi pidkhid do profesiinnoi osvity v umovakh staloho rozvytku suspilstva [Student-centred approach to vocational education in the context of sustainable development of society]. URL: <http://ksgn.hol.es/wp-content/uploads/2017/05/Sosnitska.pdf> (data zvernennia 09.12.2024) [in Ukrainian].

7. Kerimbayev N., Umirzakova Z., Shadiev R., Yotsov V. (2023) Student-centred approach using modern technologies in distance learning: a systematic literature review. *Smart Learning Environments*. 10 (1), 61. [in English]

8. Klemenčič M. (2019). Successful design of ecosystems of student-centred learning and teaching (SCLI) in the European Higher Education Area. Keynote address at the XXth anniversary of the Bologna Process. URL:http://bolognaprocess2019.it/wp-content/uploads/2019/07/02-keynote_Klemencic.pdf. [in English]

9. Todorovski B., Nordahl E., Isoski T. (2015). A review of student-centered learning in higher education in Europe: a survey. *European Student Union*. [in English]

10. Todorovski B., Nordahl E., Isoski T. (2019). Review of the student-centered tilt in higher education in Europe: a study; European Students' Union: Brussels, Belgium. [in English]